

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА. АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Спеціальність: **І5 Медсестринство**,
Спеціалізація **І5.01 Медсестринство**
Освітньо-професійна програма: **Сестринська справа**
Код компонента в освітній програмі: **ОК 16**
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Форма здобуття освіти: **очна (денна)**
Рік навчання: **2**
Семестр(и): **IV (весняний)**
Тип освітнього компонента: **нормативний**
Навчальний рік: **2025-2026**

Обсяг: **3,0 кредити ECTS (90 год.)**
Навчальні заняття: **лекції, практичні заняття, консультації**
Підсумковий контроль: **залік**
Пререквізити: **ОК 1, ОК 4, ОК 15**

Кафедра/підрозділ: **кафедра судової медицини, медичного правознавства ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса**, вул. Амосова 35, філія №2 Харківського обласного бюро судово-медичної експертизи, 3-й поверх

Керівник освітнього компонента: **доц. Кривенко Олександр Іванович**,
email: oi.kryvenko@knmu.edu.ua

Сторінка освітнього компонента в Moodle: <http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=5689>

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Освітній компонент складається з двох частин - «Основи правознавства» та «Антикорупція та доброчесність». Складова частина «Основи правознавства» спрямована на системне оглядове опанування питань теорії права та держави, основ різних галузей права задля формування правового світогляду майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я та створення у них системи правових уявлень, переконань та навичок правомірної поведінки в професійній діяльності, збагачення теоретичних уявлень про поняття і категорії, які використовує правова наука. Вона враховує виклики сьогодення, має на меті не лише надати необхідні знання, а й навчити правильно використовувати правові норми при виконанні відповідних ролей у суспільстві – як у професійній діяльності, так і в соціумі та особистому житті. Адже сьогодні однією з найважливіших проблем у правовій галузі є низький рівень правової культури, що призводить до негативних наслідків у нашому суспільстві. Щодо складової «Антикорупція та доброчесність» то європейський вектор розвитку передбачає, що Україна, окрім іншого, буде неухильно дотримуватися принципів нульової толерантності до фактів корупції і порушення академічної та професійної доброчесності. Особливо важливо, щоб молоді фахівці від початку своєї професійної діяльності стали протагоністами означених цінностей. Тому слід їх не лише усіяко популяризувати, а й озброювати відповідним методологічним забезпеченням і ознайомлювати з кращими практиками і це дозволить максимально спектрально надати необхідні знання і навички студентам, аби в майбутньому їхня практична діяльність була найменш тернистою, а практичні навички допоможуть здобувачам освіти краще орієнтуватись в різноманітних ситуаціях їх буденного життя та стануть частиною формування антикорупційного та відповідального ставлення до своєї держави. Саме тому, особливо в сучасних умовах, вивчення здобувачами вищої освіти зазначеного освітнього компоненту набуває особливого значення - сприяє опануванню загально-цивілізаційними цінностями, формуванню правової свідомості та правової культури майбутніх фахівців, виробленню навичок електоральної поведінки, оволодінню механізмами свідомої реалізації себе у правовому та політичному житті, ознайомлення з основами юридичних взаємин, що сприятиме побудові гармонійних відносин «медичний працівник – пацієнт».

МЕТА КУРСУ: полягає у формуванні знань і розуміння загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права, розгляд основних понять

юриспруденції, поняття доброчесності та доброчесних стратегій поведінки, а також сприянні формуванню практичних навичок як уникати корупції в повсякденному житті та діяти доброчесно в складних неоднозначних життєвих ситуаціях.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

- знати закономірності та особливості розвитку держави і права, фундаментальних положень Конституції України, які стосуються регламентування діяльності держави й організації суспільного життя, прав і обов'язків громадянина;
- знати та вміти застосування ключові положення галузей національного права з акцентом на соціальну та медичну сфери суспільних взаємовідносин;
- знати сутність, значення, причини, форми прояву та наслідки корупції;
- розуміти специфіку державної політики щодо протидії корупції;
- знати міру відповідальності корупціонерів;
- вміти застосовувати заходи, спрямовані на протидію корупції;
- знати сутність, принципи, види та значення доброчесності;
- знати принципи академічної та професійної доброчесності;
- знати міру відповідальності за порушення принципів академічної та професійної доброчесності;
- вміти застосовувати заходи, спрямовані на дотримання принципів академічної та професійної доброчесності.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем лекцій (20 годин: основи правознавства - 8 годин, доброчесність – 6 годин, антикорупція – 6 годин):

1. Основи загальної теорії держави та права.
2. Конституційне право – провідна галузь права України.
3. Основи адміністративного права України. Основи цивільного права України.
4. Основи кримінального права та процесу України
5. Поняття та загальна характеристика корупції. Теоретичні засади дослідження корупції як соціально-економічного явища.
6. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції. Антикорупційна політика України.
7. Суб'єкти антикорупційної діяльності та антикорупційне законодавство. Система заходів із запобігання корупції.
8. Сучасний вимір доброчесності. Сутність поняття «академічна доброчесність».
9. Основні принципи академічної доброчесності в освітньому процесі.
10. Сутність поняття «професійна доброчесність». Корпоративна культура. Юридична відповідальність за порушення принципів професійної доброчесності

Перелік тем практичних/лабораторних занять/ семінарів (18 години: основи правознавства - 6 годин, доброчесність – 6 годин, антикорупція – 6 годин):

1. Основи загальної теорії держави. Основи загальної теорії права.
2. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні. Конституційне право – провідна галузь права України. Народовладдя: поняття і форми прояву.
3. Основи адміністративного права України.
4. Основи цивільного права України.
5. Основи сімейного права України. Основи трудового права України.
6. Основи кримінального права та процесу України.
7. Поняття та визначення корупції. Дослідження корупції як явища. Теоретичні аспекти визначення корупції.
8. Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії корупції. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

9. Основні концепції антикорупційної політики України. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації.
10. Антикорупційні інституції. Функції та повноваження антикорупційних інститутів. Антикорупційне законодавство. Громадська участь у запобіганні корупції. Громадські інституції запобігання та виявлення корупції в Україні.
11. Система заходів із запобігання корупції. Правові заходи. Організаційні заходи. Міжнародний досвід.
12. Викривачі корупції. Гарантії захисту викривачів за законодавством України.
13. Конфлікт інтересів. Поняття конфлікту інтересів, приватний інтерес. Заходи із уникнення конфлікту інтересів.
14. Поняття доброчесності та етики поведінки.
15. Сутність поняття «академічна доброчесність». Академічний плагіат.
16. Кодекс академічної доброчесності. Основні принципи академічної доброчесності в освітньому процесі. Повноваження Комісії з академічної доброчесності, етики і управлінні конфліктами.
17. Сутність поняття «професійна доброчесність». Посадові інструкції. Корпоративна культура.
18. Соціальна, дисциплінарна, фінансова, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність за порушення принципів професійної доброчесності.

Перелік тем самостійної роботи студента (52 години: основи правознавства - 16 годин, доброчесність – 18 годин, антикорупція – 18 годин):

1. Основи загальної теорії держави. Основи загальної теорії права.
2. Основи правового статусу людини та громадянина в Україні.
3. Конституційне право – провідна галузь права України.
4. Народовладдя: поняття і форми прояву.
5. Основи адміністративного права України.
6. Основи цивільного права України.
7. Основи сімейного права України.
8. Основи трудового права України.
9. Основи кримінального права та процесу України.
10. Поняття та визначення корупції.
11. Дослідження корупції як явища.
12. Теоретичні аспекти визначення корупції.
13. Міжнародні стандарти у сфері запобігання і протидії корупції.
14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції.
15. Основні концепції антикорупційної політики України.
16. Антикорупційна стратегія як основний програмний документ в антикорупційній сфері та шляхи її реалізації.
17. Антикорупційні інституції. Функції та повноваження антикорупційних інститутів.
18. Антикорупційне законодавство.
19. Окремі аспекти функціонування уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.
20. Організаційно-правові засади забезпечення діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.
21. Громадська участь у запобіганні корупції. Громадські інституції запобігання та виявлення корупції в Україні.
22. Конфлікт інтересів. Поняття конфлікту інтересів, приватний інтерес. Заходи із уникнення конфлікту інтересів.
23. Система заходів із запобігання корупції. Правові заходи. Організаційні заходи. Міжнародний досвід.
24. Викривачі корупції. Гарантії захисту викривачів за законодавством України.
25. Поняття доброчесності та етики поведінки.

26. Сутність поняття «академічна доброчесність».
27. Академічний плагіат. Обман. Залучення підставних осіб. Тиск. Підказка. Контрактне виконання завдання. Конфлікт інтересів. Хабарництво. Непрозоре оцінювання. Непередбачуване співробітництво. Перевищення повноважень. Почесне авторство. Примарне авторство. Примусові благодійні внески. Примусова праця. Саботаж. Самоплагіат. Списування. Фабрикація. Фальсифікація.
28. Кодекс академічної доброчесності.
29. Основні принципи академічної доброчесності в освітньому процесі. Повноваження Комісії з академічної доброчесності, етики і управлінні конфліктами.
30. Види стягнень щодо педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників ЗВО. Види стягнень щодо здобувачів вищої освіти.
31. Сутність поняття «професійна доброчесність». Посадові інструкції. Корпоративна культура.
32. Псування майна. Байдужість. Саботаж. Порушення трудової дисципліни. Грубість. Перевищення повноважень. Нецільове використання ресурсів. Маніпулювання з оплатою праці, сплатою податків і розрахунками з партнерами. Порушення екологічних і соціальних норм. Недотримання медичних протоколів. Надання неякісних медичних і/чи супутніх послуг. Здирництво. Хабарництво. Примусова праця.
33. Соціальна, дисциплінарна, фінансова, адміністративна, матеріальна та кримінальна відповідальність за порушення принципів професійної доброчесності.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час аудиторного навчання та сприяють формуванню професійних компетентностей. Результати СРС підлягають контролю та включені до підсумкового контролю знань.

Консультації: онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

Методи навчання: лекція, виконання вправ та практичних робіт, розв'язання ситуаційних завдань та кейсів

ОЦІНЮВАННЯ

Поточна навчальна діяльність (ПНД). Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (<https://knmu.edu.ua/documents/normatyvni-dokumenty-navchalnogo-proczesu/>). Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються до 24 год. Оцінки виставляються у електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

Підсумковий семестровий контроль проводиться після завершення вивчення освітнього компоненту. **Формою контролю** є «залік». Бали для освітніх компонентів розраховуються як середнє арифметичне балів поточного контролю за всі теми впродовж всього періоду вивчення освітнього компоненту (з точністю до сотих) за таблицею «Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)», що додається автоматично в межах функціоналу електронного журналу АСУ. Загальна навчальна діяльність визначається у балах від 120 до 200 та відміткою – «зараховано» або «не зараховано».

Оскарження результатів підсумкового контролю проводиться у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf).

ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Рекомендації щодо роботи на курсі: брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити

запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

Відвідування занять. Відвідування лекцій та практичних занять є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізнення більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

Академічна доброчесність. ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf).

Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту допускається лише з дозволу викладача.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

Час відповіді викладача: 24 години.

Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle
- *інші вимоги кафедри*

Технічна підтримка: АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

- 1 100 корупційних схем в регіонах України. Київ, 2020. 68 с.
- 2 Holmes L. Comparing Police Corruption Bulgaria, Germany, Russia and Singapore. Routledge, 2022. 236 p.
- 3 Iyer N. How to Find Fraud and Corruption Recipes for the Aspiring Fraud Detective. Routledge, 2020. 264 p.
- 4 Nelson K.L., Afonso W.B. Municipal Corruption From Policies to People. Routledge, 2024. 224 p.
- 5 Shendryk V.V., Bilous T. L., Vatrash V. A., Kryvenko O.I. Corruption risks within banking operations (Корупційні ризики в банківській діяльності). Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2019. Том 4, № 31 (2019), С. 70-79.
- 6 Thede S., Karpaty P. Effects of corruption on foreign direct investment: Evidence from Swedish multinational enterprises. Journal of Comparative Economics. 2023. Volume 51. Issue 1. P. 348–371.
- 7 Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. – Видання четверте. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 656 с.
- 8 Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
- 9 Адміністративне право: навч. посіб. для здобувачів вищ. Освіти / [Ю.П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй та ін.]. – Вид. 6-те, допов. та перероб. З опорою на законодавство станом на 1 квіт. 2021 р. – Харків: Право, 2021. – 196 с.
- 10 Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів. URL: <https://courses.prometheus.org.ua/courses/>
- 11 Академічна доброчесність: правові проблеми: матеріали Всеукр. круг. столу, 26 травня 2023 р. Одеса, 2023. 49 с.
- 12 Антикорупційний менеджмент: підручник. Київ, «Центр учбової літератури», 2021. 768

с.

- 13 Бондаренко О.С. Концепція кримінально-правової протидії корупції: монографія. Суми: СумДУ, 2021. 472 с.
- 14 Висоцька Л., Кирилова Д. CASE: академічна доброчесність: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг: ВСП «КРФК НАУ», 2022. 60 с.
- 15 Гаєв Є. О. Шість уроків з академічної доброчесності (навчальний посібник) К.: НАУ. 2020. 42 с.
- 16 Гребенюк Т.В. Академічна доброчесність: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 108 с.
- 17 Гришук, М. (2020). Передумови виникнення та протидії корупції: історико-правові аспекти. Актуальні проблеми правознавства, 2(22). URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/992/pdf>
- 18 Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. SAIUP, 2021. 17 с.
- 19 Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. / М. М. Дякович. – Харків: ЕКУС, 2022. – 416 с.
- 20 Загальна теорія права: підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.]; за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.
- 21 Запобігання корупції у приватному секторі: монографія / Б.М. Головкін, В.С. Батиргарєєва, О.В. Новіков та ін.; за заг. ред. Б.М. Головіна. Харків: Право, 2020. 286 с.
- 22 Іванов Ю. Ф. Науково-практичний коментар Кодексу законів про працю України. Київ: Алерта, 2020. 788 с.
- 23 Кікалішвілі М.В. Стратегія й тактика протидії корупційній злочинності в Україні: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2020. 415 с.
- 24 Ковалів, Мирослав Володимирович. Фінансове право України: навчальний посібник / [М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський]. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с.
- 25 Конституційне право України: посіб. для підгот. до іспитів / [Т.М. Слінько, І.І. Дахова, Л.І. Летнянчин та ін.] – Вид. 7-ме, перероб. та допов. – Харків: Право, 2022. – 372 с.
- 26 Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. - К.: Ваіте, 2021. – 528 с.
- 27 Костюченко, О. Є. Розвиток інституту академічної доброчесності шляхом реалізації культурно-виховної функції права. Нове українське право. № (2). 2022. С. 135-141.
- 28 Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.]; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – 428 с.
- 29 Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
- 30 Кубаєнко А., Крижановська О. Антикорупційне право та основи Е-декларування : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) [Електронне видання] / А. Кубаєнко, О. Крижановська ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 150 с.
- 31 Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. SAIUP, 2021. 41 с.
- 32 Наливайко І. О. (2022). Роль інститутів громадянського суспільства у запобіганні і протидії корупції в органах публічної влади. Аналітичне порівняльне правознавство, № 2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261385>
- 33 Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти: навчальний посібник. Херсон: Олді+, 2021. 80 с.
- 34 Основи права: кишеньковий довідничок / [авт.-упоряд.: М. В. Бармак, О. Я. Бармак]. - Вид. 10-те, допов. і перероб. - Тернопіль : Астон, 2018. – 416 с.

- 35 Основи правознавства: Методичний посібник/О. В. Коротюк, М. Г. Коротюк, А. О. Монаєнко. – К.: Видавництво «ОВК», 2024. – 244 с.
- 36 Рабінович, Петро Мойсейович. Основи теорії та філософії права: навч. посіб. / П. М. Рабінович ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Юрид. ф-т. - Львів : Медицина і право, 2021. - 255 с.
- 37 Розсоха К. О. Діяльність антикорупційних органів України в умовах сьогодення: стан та основні виклики. Теорія і практика правознавства. 2021. Вип. 2. С. 274-287.
- 38 Рускуліс Л. Академічна доброчесність: навчально-методичний посібник. Миколаїв: Іліон, 2022. 86 с.
- 39 Самодай В., Ковтун Г. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. № 49. 2023. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2360/2281>
- 40 Сидоренко Т. Академічна доброчесність як складова наукової етики та освітнього процесу у вищій школі. *Перспективи та інновації науки*. № 7 (12). 2022. С. 390-404.
- 41 Теорія держави та права : [навчальний посібник] / Власенко В. П. та ін. Київ : 7БЦ, 2021. 250 с.
- 42 Тertiшник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.
- 43 Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
- 44 Трепак В.М Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми: монографія. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 442 с.
- 45 Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. – 376 с.
- 46 Трудові правовідносини в період воєнного стану в Україні. — К.: ВД «Професіонал», 2022. — 422 с.
- 47 Тютюгін В. І. Кримінальне право України. Загальна частина: посіб. для підгот. до заліків та іспитів / В. І. Тютюгін, О. Д. Комаров, М. А. Рубашенко; відп. ред. В. І. Тютюгін. – 4-те вид., перероб. і допов. – Харків: Право, 2021. – 238 с.
- 48 Фінансове право: підручник / Міжнар. гуманітар. ун-т, 2-ге вид., перероб. та доп. (Іванський А. Й.) - Київ: Юрінком Інтер, рік 2022. - 484 с.
- 49 Франчук В. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: Księgarnia internetowa Difin, ЛьвДУВС, 2021. 183 с.
- 50 Франчук В. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія Василь Франчук, Домініка Корецька-Шукєвіч. Варшава: Księgarnia internetowa Difin, ЛьвДУВС, 2021. 183 с.
- 51 Цивільне право (загальна частина) : навч. посібник / О.В. Кіріяк, Ю.П. Пацурківський, М.М. Гудима-Підвербецька. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. - 304 с.
- 52 Цивільне право (частина особлива). Курс лекцій: навч. посіб. / за ред. І. Спасиво-Фатєєвої. – Харків: ЕКУС, 2022. – 640 с
- 53 Цивільне право. Альбом схем: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. – Вид. 6-те, перероб. – Харків: Право, 2022. – 220 с.
- 54 Шумна Л. П. Деякі питання вдосконалення ефективності державної антикорупційної політики в Україні в контексті реалізації засад верховенства права. Науковий вісник Сіверщини. Серія : Право. 2022. № 1. С. 74-84.
- 55 Що таке доброчесність і чому це важливо для державних службовців? Національне агентство України з питань державної служби (опубліковано 17.06.2021). URL: <https://nads.gov.ua/news/dobrochesnist>

Зав. кафедри судової медицини,
медичного правознавства
ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса

Олександр ДУНАСВ